

NARAVOVARSTVENI PODUK IZ PRETEKLOSTI – HUJA

// Al Vrezec

Gozdni specialist za preživetje navadno potrebuje večje gozdne komplekse, ki so dovolj odmaknjeni od ljudi. Po drugi strani pa imajo gozdovi za ljudi velik pomen, tako ekonomski kot estetski. V tem, kakšen naj bo gozd, se mnenja tako strokovnjakov kot laikov zelo razlikujejo. Ena najočitnejših spotik je odmrlo drevje, ki naj bi ga po nekaterih trditvah moralo biti v gozdovih veliko, po drugih pa je to zgolj nepotrebna navlaka, celo škodljiva, saj se v njej redi zalega, ki škodi drevju in s tem zmanjšuje ekonomsko vrednost gozda. Ekonomska vrednost gozda se rada postavlja na prvo mesto, pred estetsko sploh pa naravovarstveno vrednostjo, zato odmrlega lesa v gozdovih primanjkuje, z njim pa se zmanjšujejo in celo izginjajo populacije saproksilnih vrst, torej tistih, vezanih na odmrlo lesno maso. V t. i. saproksilni prehranjevalni verigi, ki zajema vse od gliv, žuželk do ptic, so prav ptice končni plenilci v tej verigi. V Evropi so to zlasti detli in žolne in populacije največjih speciali-

stov, kot je belohrbti detel (*Dendrocopos leucotos*), so najbolj podvržene spremembam v gozdovih. Kljub temu v Evropi še nismo zabeležili izumrtja kakšne saproksilne ptice, primeri pa so znani od drugod.

NIKOLI NE ZAPUSTI SENCE

Ena najbolj karizmatičnih saproksilnih ptic je bila huja (*Heteralocha acutirostris*) z Nove Zelandije. Živela je v starejših gozdnih sestojih z veliko odmrle lesne mase in nikoli je niso opazovali v sekundarnih gozdovih, torej gospodarskih, ki so se obnovili po goloseku. Gnezdila je v duplih, bolj kot za gnezdišča pa je bil odmrli les pomemben zaradi hrane, zlasti njenega glavnega plena, velikega huhu kozlička (*Prionoplus reticularis*), ki je še danes najtežja žuželka na Novi Zelandiji. Za hujo je bila značilna izrazita spolna dvočlnost, ki se pri pticah navadno izraža v velikosti ali obarvanosti perja. Pri huji pa je bila to oblikovanost kljuna, ki je bil pri samcu

HUJO (*Heteralocha acutirostris*) lahko danes opazujemo le še v muzejih. Za ptico je bila značilna izrazita spolna dvočlnost v obliki kljuna (samec levo, samica desno).

foto: **Museum für Naturkunde, Nemčija** (Wikipedija)

Za **STAROSELSKE MAORE** je imela huja mistično moč, zato je bilo njeno perje sestavni del obrednega okrasja.

foto: James Joseph Foy,
Joseph Michael Foy

kratek in močan, pri samici pa tanek, dolg in ukripljen. Razlika je tolikšna, da ju je ornitolog John Gould, taisti Gould, ki je Charlesu Darwinu določal galapaške ščinkavce, leta 1837 opisal kot dve vrsti. Razliko v kljunih so povezovali z zmanjševanjem tekmovanja med spoloma. V trhllem lesu je samec odpiral rove ličink kozličkov in pobral tiste bližje površini, samica pa je v odprtih rovih z dolgim tankim kljunom lahko prišla do ličink globlje v lesu. Raziskav življenjskih navad in življenjskega okolja vrste je bilo v 19. stoletju malo, kljub temu pa je znani novozelandski raziskovalec ptic Walter Buller zbral kar nekaj opazovanj huje in jo nekako takole opisal: »Huja nikoli ne zapusti gozdne sence. Zadržuje se večinoma pri tleh, med drevjem pa raje skače kot leti. Navadno se drži v paru, opažene pa so bile celo skupine po štiri ali več ptic. Gnezdo si

Glavni plen huje so bile ličinke velikega **HUHU KOZLIČKA** (*Prionoplus reticularis*), ki je še danes najtežja žuželka na Novi Zelandiji.

foto: Charlotte Simmonds

znese v drevesnem duplu in sestoji iz trav, listja in drugih rastlin.«

HUJINA PERESA ZA PETIČNEŽE

Sodeč po fosilnih ostankih je bila huja v preteklosti razširjena po celem severnem otoku Nove Zelandije. Njena populacija in razširjenost pa sta se začeli krčiti pred 750 leti s prihodom Maorov in z izsekavanjem gozdov. Maori so huje tudi lovili, saj je bilo njihovo perje pomemben okras z mistično močjo. Po prihodu evropskih osvajalcev pa se je tedaj že ogrožena populacija še dodatno zmanjšala. Pospeseno je bilo izsekavanje starodavnih gozdov, poleg tega pa so hujo začeli loviti tudi Evropejci, ki pa se niso menili za omejitve lova, ki so jih sicer imeli staroselci. Leta 1892 so tedaj že zelo redko hujo zaščitili. Nad zakonom so se po Bullerjevih zapisih jezili staroselski Maori, češ da je za uboj huje zagrožena stroga kazen, medtem ko za izsekavanje gozdov, ki so ključni za njeno preživetje, ni bilo omejitev. Vendar pa v resnici tudi prepovedi lova niso spoštovali, saj so bile huje dobro tržno blago za evropske kupce, večinoma za namene modnih dodatkov. Slednje je vzpodbudil obisk angleškega vojvode, kasnejšega kralja Jurija V., ko je maorska staroselka v znak spoštovanja zataknila v vojvodov klobuk hujino pero, kar je postalo modni hit. Zlasti v Veliki Britaniji je bilo vpletanje peres in celo prepariranih ptic v klobuke in druge modne pritikline razširjena petična razvada, ki je prizadela populacije mnogih ptic. Pravzaprav je bila na začetku 20. stoletja prepoved uporabe ptičjih delov v modnih dodatkih prvi vidnejši uspeh takrat mlade naravovarstvene organizacije BirdLife International. No, za hujo je bila ta prepoved prepozna. Kljub temu pa se je, ko je konec 19. stoletja populacija dosegla stanje kritične ogroženosti, v varstvo ptice dejavno vključil sam novozelandski guverner z načrtom ustanavljanja rezervatov in naseljevanja huj vanje. To pa se v praksi ni zgodilo zaradi premajhne strokovne podkovanosti (huj niti niso znali umetno vzgajati), nedejavnosti in celo zakonskega izigravanja vpletelih.

ŠARLATANSTVO IN IZIGRAVANJE ZAKONOV

Uničenje življenjskega prostora in lov pa nista bila edina povzročitelja hujinega izumrtja. Evropejci so na Novo Zelandijo zanesli kup tujerodnih vrst, zlasti podgan, mačk in podlasic, ki so s plenjenjem zdesetkale še preostali del populacije huje kakor tudi drugih edinstvenih novozelandskih ptic. Zanesene ptice, kot je žalostna majna (*Acridotheres tristis*) iz Azije, so v perju na otok prinesle zajedavce in z njimi bolezni, proti katerim otoške ptice niso bile odporne. Pravzaprav so ljudje s celo vrsto nepremišljenih dejanj, pospremljenih z izdatno mero neznanja, šarlatanstva, ignorance, preračunljivosti, izigravanja zakonov in povsem po domače neumnosti, pahnili hujo do končnega izumrtja, čeprav je Walter Buller že leta 1870 opozoril, da

je huja ena najredkejših in najdragocenejših vrst v državi in da bo kmalu prišel čas, ko jo bo mogoče opazovati le še v muzejskih zbirkah. Decembra 1907 so v gozdovih na območju Tararua opazovali tri huje, kar naj bi bilo zadnje videnje živih huj. Kasneje je bilo še nekaj nezanesljivih opazovanj, zadnja 1963, vendar so domneve, da je šlo v tem primeru le za privide. Iskanje izumrlih vrst je sicer še danes izjemno razburljivo raziskovanje, čeprav redko nagrajeno z uspehom, kot je bilo to nedavno pri primeru gozdnega čuka (*Heteroglaux blewitti*) iz Indije. Je pa res, da za iskanje huje še niso organizirali kakšnih obsežnejših iskalnih odprav kot pri nekaterih drugih vrstah.

VRNITEV IZUMRLIH PTIC

Trgovanje s primerki huje ima danes za posledico tudi veliko število prepariranih primerkov po svetovnih muzejih. Prav na teh primerkih so pozneje ugotovili, da je skupaj s hujo izginila vrsta na hujo specializiranega tekuta ali perojeda z imenom *Rallicola extinctus*, ki nakazuje, da je ob odkritju že izumrla. Sicer pa so bili prvi poskusi ponovne oživitve izumrle huje z genskim kloniranjem že narejeni, a neuspešni. Ali bomo lahko v prihodnosti priča ponovnemu rojstvu huje ali kake druge izumrle vrste, pa je v veliki meri odvisno od napredka v znanosti in sposobnosti muzejev, da do takrat ohranijo dovolj ustreznega materiala, da

bo to sploh mogoče. Kako se bodo te, danes še hipotetične, ptice vrnile nazaj v svoje okolje, pa je še vedno popolna znanstvena fantastika. Danes nam ne preostane nič drugega, kot da se zadovoljimo s katerim od preživelih sorodnikov huje, ki so ravno tako omejeni le na Novo Zelandijo, in jim, podobno kot huji pred sto leti, grozi izumrtje. Še pomembnejše pa je, da se ob usodah izumrlih ptic zavemo, da potrebujemo dobro znanost, učinkovite upravljavce in razgledane politike ne le za ekonomski napredek in razvoj človeške družbe, pač pa tudi za uspešno ohranjanje živega sveta, ki nas obdaja. ┘

Na Novi Zelandiji jim je z obsežnimi naravovarstvenimi ukrepi vsaj za zdaj uspelo obvarovati sicer močno ogroženo hujino sorodnico, **SEVERNO SEDLASTO HUJO** (*Philesturnus rufusater*), in tudi druge edinstvene novozelandske vrste, ki jih ne bomo našli nikjer drugje. Predstavniki starodavne družine huj (Callaeidae) so namreč omejeni le na Novo Zelandijo.

foto: **Duncan Wright**

VIRI:

– HUME, J. P. & WALTERS, M. (2012): *Extinct Birds*. – T & AD Poyser, London.

Ljudje so s celo vrsto nepremišljenih dejanj, pospremljenih z izdatno mero neznanja, šarlatanstva, ignorance, preračunljivosti, izigravanja zakonov in povsem po domače povedano neumnosti, pahnili hujo do končnega izumrtja.